

A közösség feladata és szerepe, avagy búcsú a petárdáktól¹

■ GONDOLATOK ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY, CITADELLA CÍMŰ MŰVE KAPCSÁN AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ERŐVISZONYAINAK ÚJRATEREMTÉSÉRŐL

Üldözni mindig kell valakit, e nélkül nincs közösség és béke. A hivatalból üldözők – meghatározott keretek között, a törvények szabta határokon belül – lecsapnak a veszélyes- és antiszociális magatartást tanúsítókra. Akadnak olyanok is, akik civilként kötelességüknek érzik, hogy az üldözésről gondoskodjanak. Sokszor nem is kell alaposan körülnézniük valami üldözni való után, hanem hirtelen ölükbe pottyan egy felháborító esemény. Ez történt egyik ismerősömmel is, az év első hajnalán.

A férfi – aki nem sokra tartja a nőt, és ezért ott és akkor is azt gondolta, hogy mit vitatkozik vele ez az ostoba liba, amikor már közölte, hogy megtéríti a kárát – és a nő – aki nem sokra tartja a férfiakat, és ezért ott és akkor nemcsak gondolta, hanem a férfi fejéhez is vágta, hogy infantilis macsó – közötti veszekedés a kívülálló számára kicsit színpadiasnak tűnt, pedig egyszerűen csak drámai volt, szűkszavúan, tömören, megrendítően drámai. A föld sok-sok pontján ezek az apró jelene-tek mindennaposak, tucatszamba mennek, és sajnos nagyon gyakran tragédiába torkollnak, főleg a családokon belül. Férfi és nő, nő és férfi, sohasem érthetik meg egymást.

Mint ahogy korábban Kaffka Margit írta, az asszonyi sors „különarcú” tragikumának külön mítoszvilága van az emberiség történetében. Ha néhány szóban össze lehetne foglalni mindazt, ami a női életutat a feminista mozgalmak megjelenéséig jellemzi, akkor ez talán a legjobban a tehetetlenség és epedés, a lekötöttség és várás, a félsz és túrés szavakkal fejezhető ki a leginkább; és titokban, amikor senki nem látta őket, könnyek. Kaffka Margit szerint olyanok ezek a könnyek, mint „a meddő gyöngyök, amiket mint a kagylóhéjban, horzsolódások gyötrelme sajtol”. A nőt ért bántalmak, negatív erők eredőjében pedig egyik ol-

dáról megjelenik az inferioritás (az idegbaj és a hisztéria) és „ezer 'bájos' rab-szolgaösztone a morális beszámíthatatlanságnak”,² a másik oldalon viszont a felszabadult ösztönök következtében létrejehet néhány kiváló női alkotás.

A férfiak többsége nem partnert, de még csak nem is vetélytársat lát a nőben, hanem dísz, az erősebb nem gyönyörködtetésére teremtett lényt. Nem társat, sokkal inkább betolakodót vél felfedezni benne. Nem érti a női mozgalmak által felvetett problémákat és megoldási javaslatokat. A férfiak által elképzelt valós – értsd: komoly – világban nincs helye a nőnek – gondolják. Pedig a nő társa és partnere a férfinak, akik együtt képesek leküzdeni a világ sokarcú veszélyét. A nő mindenképpen hiányt pótol ebben a férfias világban. A nő igyekszik áthidalni, esetleg kiküszöbölni azt a szakadékot, ami a teremtésről a teremtő és az ember között keletkezett. Hamvas Béla szerint a nő kétszeresen is nyugtalanító: „világhe-lyénél fogva, mert az ember elől veszélyt takar el, és lényénél fogva, mert a férfival nem egykorú és egylényű”.³

Az ismerősöm által elmesélt történet számomra a férfi és a nő konfliktusának ősi kérdéseit veti fel. Mindezek mellett más olvasata is megfigyelhető. A vita ugyanis felvet néhány olyan kérdést, ami a közösség szerepével, feladatával kap-

csolatos. A probléma akkor és ott, megmarad az egyén szintjén, a közösség abból kívül marad. A házban tartózkodók látszólag igazi, erős közösséget alkotnak. Nemcsak baráti csoportosulásról van itt szó, hanem egy kicsit még ennél is többről. Mély filozófiai alapra építkezik ugyanis ez a közösség. Valamennyien egyetértenek abban a steineri alapigazságban, miszerint „a gyermeket tiszteletben kell fogadni, szeretetben kell nevelni, és szabadságban kell elbocsátani!”. Abban is hasonlóan gondolkodnak, hogy nem az állam feladatának tartják a nevelést, hanem annak megszervezését a közösségre bízzák. Ennek megfelelően hozták létre a saját környezetükben a Waldorf iskolát és óvodát. A Waldorfpedagógia szerint az iskola- és a társadalmi rend közötti egészséges viszony létrejötte csak úgy lehetséges, ha a nevelésügyet és az iskolát a társadalom szervezeten belül saját öngazgatásának alapjára állítjuk. Nem kívülről és felülről kell az állam igényeinek megfelelően előírni az oktatás elveit és menetét – vallják. Vajon a közösségi élet más területén is így gondolkodnak-e? Képesek-e az antropozófia emberképének értékeit a hétköznapi gyakorlatában is figyelembe venni?

A társaság tagjai hosszú évek óta ismerik egymást. A hétköznapiok egy részét a gyerekek vagy a Waldorf óvodában, vagy az iskolában együtt töltik. Az ünnepek és az egyéb szabadidő alatt is közös programokat szerveznek: télen együtt síelnek, korcsolyáznak, nyáron

¹ Ajánlom kollégáimnak, akik még hisznek a közösség bűnmegelőző szerepében.

² Kaffka M.: Az asszonyi ügye

³ Hamvas B.: Héloise és Abélard

eznek, úsznak. Az óév búcsúztatásának is hagyományai vannak. Kisebb megszakítással két napot töltenek együtt. A szilveszteri mulatságon felül ott van még a rövid alvás utáni morzsabál, ahol az előző napi maradékok kerülnek az asztalra.

A béke szigete tehát ez a kis falu, Buda közelében, fenn a hegyekben, elzárva a füstös várostól. Éppen ezért nem értem, amit ismerősöm mesélt.

Mindjárt vége az évnek – gondolta ismerősöm, és „hátraszegte fejét, mert az idegei élesen, nyugtalanul feszültek a nyakszirtje fölött. Tétova lázongások, nyugós diszsonanciák keltek sokszor a lelkében.”⁴ Az év utolsó napján a faluban lévő szilveszteri mulatságra ment, és – mint mesélte – balsejtelmek gyötörték. A több évi részletre vásárolt új autója elé az utcában vele szemben jövő kocsi vezetője, az ablakból kihajolva, kaján vigyorral a képén, petárdát dobott. Félelmetes érzés az éppen felrobbanó petárda fölött áthajtani! Később, amikor a bulit rendező baráti család házának közvetlen közelében parkolót keresett, újabb petárdarohamok érkeztek. (Vannak, akik így szeretik búcsúztatni az óévet. Mások elfojtott vágyaiknak adnak így hangot.) A kertekből riadt kutyavonítások tépázták elfojtott lelkiismeretét, mivel két reszkető kutyát

zárt be lakásába. Sohasem értette azokat, akik a szórakozásnak ezt az állatkínzó formáját választják. Tudta, hogy a szilveszteri mulatságnak otthont adó barátoknál is kutya reszket. Kicsit izgult, mert egyrészt féltette új autóját a ráeső petárdától, másrészt aggódott a kerítés mögött vonyító négylábúért is. Gyermekkorra óta különös felelősséget érzett az állatok iránt. Sohasem félt tőlük, húsukat nem ette. Szerette őket, mert nem nyárspolgári tömeglányok. Öncélúan sohasem agresszívok. Nincsenek nagy ambícióik, nem nagyképűek, nem gyávák. Az állatok sok mindent megéreznek, amire az ember nem képes. Szétszórta, és mégis zárt körben élnek, olyan láthatatlan közösségben, mintha titkos szövetség tagjai lennének. Éppen ezeket gondolta, amikor eszébe jutott az emberek kegyetlensége. Mennyire nem gondolnak az állatokra! Mennyire nem gondolnak arra, hogy mennyi szenvedést okoznak nekik!

Eszébe jutott, hogy Morzsi tavaly is mennyire félt a petárdák fényétől és zajától. Az egész éjszakát a zongora alatt töltötte, és éppen az őt vigasztaló kisfiút harapta meg félelmében. Ismerősöm fejében éppen ez suhant át, amikor belépett a házba. A már hagyománynak tekinthető zenei vetélkedő gyermek és felnőtt figyelmét egyaránt elvonta, ezért az ajtó közelében álló néhány barátját kérte meg, hogy menjenek ki együtt a ház elé,

az utcára, és figyelmeztessék az ott petárdázókat, hogy a hajnali hat óráig számukra biztosított jog határa a nem petárdázók, illetve azt nem szeretők jogainak kezdete. Erre a megjegyzésre az ajtótól messzebb állók is felkapták a fejüket, s halkán megkérdezték, hogy tényleg az autók alá – értsd: az ő autójuk alá – dobálják-e a petárdákat.

Így indult a Szilveszter. Később, nem sokkal éjfél után, a gyerekek a radiátoron találtak egy csomagot, benne pár tucat petárdával. (Sohasem gondoltam, hogy értelmes ember ilyen terméket vásárol, és azt elviszi magával olyan helyre, ahol állatok és kisgyerekek vannak. Ráadásul, ostoba módon, a fűtőtestre teszi.) Szerencsére, vagy inkább sajnálatos módon, a csomag nem sokáig maradt a „helyén”, a gyerekek megkaparintották, és már rohantak ki a kertbe. Elkezdődött a durrogatás, jött a varázslat. Néhányat már kilöttek, amikor egy kétségbeesett anyuka felhívta a többiek figyelmét a szikrázó csodára. A férfiak közül ketten, feláldozva saját szórakozásukat, borospoharukat is hátrahagyva, átvállalták a robbantgatást. A tett színhelye a kert helyett az utca lett, ahol több tucat autó is parkolt. Az egyik felnőtt az égboltra célozva lőtt, a másik igyekezett a gyerekeket távol tartani. Egyre több petárda robbant.

Az egyik irányt tévesztve, ismerősöm új autójának elejére esett, majd ott, a benne lévő több töltet következtében, háromszor is felrobbant.

„Na, ennek a kocsinak annyi!” – mondta valaki.

„Vajon kié lehet?” – reagált egy másik.

„A mamámé! A mienk!” – ordította kétségbeesetten egy kisgyerek.

Pár pillanatig tartott csak a csönd és a döbbenet. A felnőttek a helyzet urai voltak. Betessékeltek a gyerekeket a kertbe, az egyik felnőtt csendesesen visszatért a poharához, a másik pedig, mintha mi sem történt volna, a megmaradt petárdákat a kertben „csöndesen” robbantgatta tovább.

Aki azt hiszi, hogy a házba betérő felnőtt, vagy a másik szolt az autó tulajdo-

⁴ Kaffka M.

nosának, nagyon téved. A döbbenettől magukhoz térő gyerekek viszont óvatosan bementek a házba, megkeresték a kisfiú anyukáját, és csendesen csak annyit mondtak, hogy több helyen is kilyukadt kocsijának az eleje.

Amikor ismerősöm meglátta autóját, majdnem elájult. Az eredetileg fehér színű motorháztetőn apró lyukaknak tűnő fekete foltok virítottak. Lyukak ezek, vagy ráégett kátrány? – akkor még ezt senki sem tudta.

A kérdőre vont férfi – aki még akkor is petárdával a kezében állt a kertben – először csak annyit mondott, hogy nem tudta, hogy a nőé a kocs. (Mintha nem lenne mindegy, hogy kié.) Sajnálkozás és bocsánatkérés helyett a férfi támadásba ment át, és felemelt hangon azt mondta, hogy megtéríti a kárt, most mit veszekszik a nő. Talán nem hallja, hogy kifizeti a javítást? (Mintha pénzzel mindent el lehetne intézni!) Mindössze három kisgyermek próbálta a nőt vigasztalni:

„Hú, de ciki” – mondta az egyik.

„Nem is tudtam, hogy új kocsit vettél. Még így is milyen klassz!” – mondta a másik.

A harmadik csak hallgatott. Ez a kisfiú a nő gyereke volt.

Miután értelmes dialógus a férfi és a nő között nem jött létre, a többi felnőtt pedig a házban maradt, talán azért, mert egy részük azt sem tudta, hogy mi történt, talán azért, mert más részük tudta, de örült, hogy nem ő a károsult – a nő csendben távozott.

Később, amikor a nő kérdőre vonta barátait, és megkérdezte tőlük, hogy miért nem álltak ki mellette, miért nem helytelenítették akkor és ott a férfi cselekedetét, magatartását, miért kellett neki egyedül maradnia ebben a konfliktusban, többféle választ kapott. Volt, aki azt mondta, hogy nem érzékelt az egészről semmit; volt, aki azt válaszolta, hogy nem tudta, kié a kocs. Olyan is akadt, aki a férfi magatartását helytelenítve, utalt arra, hogy mit várunk tőle, hiszen ilyen, az autóját is úgy vezeti, mintha az út az övé lenne, mi, gyöngye nők vagyunk, nem tehetünk semmit ellene, legfeljebb, csak

kikerülhetjük őt. Volt, aki azt mondta, hogy úgysem tudjuk megváltoztatni, ilyen és kész, minden megjegyzés pusztába kiáltott szó. Akadt még olyan is, aki védte a férfit. Arra utalt, hogy nem tudhatjuk, mit érez. Lehet, hogy csak álcát hord, és belül ő is szenved. Egyébként is, inkább örülni kellene annak, hogy nem valamelyik gyerek sérült meg.

A történet folytatása: A nő az eset óta megszállottként keresi igazát. Minden ismerősének, barátjának elpanaszolja az esetet, s közben elfeledkezik arról, hogy éppen azoknak szónokol, akik nem álltak ki mellette, akik úgy tettek, mintha ez nem az ő problémájuk lenne.

A nő tehát makacsul, konok elszánt-sággal és szigorúan követeli a többiektől, hogy a közösség fogjon össze, és együtt, közös erővel mondják ki a verdiktet a cselekmény fölött. Igazságkeresése megszállott tragikomédiává változik éppúgy, mint Don Quijotéé annak idején. Éles tükröt mutat mindenkinek. Az emberek elfordítják fejüket. Ki szereti magát olyannak látni, amilyen? A nő pedig, mint Ivan Cankar Jerneje, nem tudja, vagy nem akarja belátni, hogy bizonyos körülmények között nincs nevésegebb, mint az igazság keresése. Egyszer majd ő maga is érezni fogja, hogy jobb, ha hallgat. Így talán elkerülheti a többszöri viktimizációt, ami azon az úton vár rá, ahol ő az igazságot keresi. Amit semmiképpen sem kerülhet el,

az a csalódás, mélyen, ott legbelül.

Miért érdekes számunkra ez a történet? Azért, mert azt a kérdést veti fel, hogy a bűnt feltétlenül büntetésnek kell-e követnie. Ezen túlmenően az is kérdés, hogy milyen magatartásokat, cselekedeteket kell elítélnünk, megítélnünk. Mikor kell hivatalból üldöznünk, mikor kell a helytelenített magatartást a közösségre bízunk? Hol vannak a határok?

A határokat mindig a jognak kell felállítania. Mivel nem létezik olyan társadalom, amelyben nincs büntetés, ezért a büntetőjogra és az ehhez kapcsolódó hatalomra szükség van. A büntetőjog léte tulajdonképpen annak is az elismerése, hogy az állam nem képes megóvni polgárait. A mi esetünkben, amennyiben az autóban kár keletkezett, megállapítható a rongálás, feltéve, hogy az elkövető férfinél az eshetőleges szándék kimutatható.

Fel kell-e ebben az esetben lépni a büntetőjog eszközeivel? A büntetőhatalom ugyanis mindig kétarcú: egyfelől óvja az emberek és a társadalom nyugalalmát, másfelől viszont – éppen azért, mert hatalom – olyan eszközöket is igénybe vesz, amelyek sértik vagy korlátozzák a polgári jogokat.

Tehát minden államnak joga van ahhoz, hogy büntető hatalmat gyakoroljon a polgárok felett; ebből pedig levezethető a büntetéshez való jog, valamint a bűnbüntetést érdemel elve. Az alkotmányos jogállam ugyanakkor nem engedheti

meg magának a korlátlan hatalom jogát. Ezért kellett, pl. lemondania hazánknak a halálbüntetésről mint a korlátlan hatalomból folyó büntetési jogositványról.⁵

Mindezek mellett szempont lehet az is, hogy az összes deviancia üldözését az igazságszolgáltatás nem tudja ellátni. A nőnek abban igazán van, hogy a férfi magatartása nem megengedhető. Ha a tiltott magatartás kárt okozott, és megvalósult a rongálás bűncselekménye, akkor ez büntetőeljárást von maga után. Abból, hogy a petárdázást az év bizonyos napjain megengedik, még nem következik, hogy kárt is lehet legálisan okozni. A hétköznapi gyakorlatából viszont tudjuk, hogy ezek az esetek a szelekciónak esnek áldozatul: a legtöbb esetben meg sem indul a nyomozás. A büntetőeljárásra kerülő kisebb ügyek tömegét viszont futószalagon találják a jogalkalmazó asztalára. A kívülálló tudatában a per koreografált események menete, pedig a valóságban ez nem így van. A tárgyalás szintelen, olyan, mint egy festmény fekete-fehér reprodukciója, ami nem mutatja az eredeti színeket. Mögötte mégis fájdalmas sorsok izzanak. A betévedt látogatónak unalmas, semmitmondó, a vádlottnak és a sértettnek viszont szívében szorong a félelem.

A bíróságok túlterheltsége a kriminálpolitikát is lépések megtételére kényszeríti. Az igazságszolgáltatás összeomlásának elkerülése érdekében gyakran dekriminalizálnak, vagyis meghatározott bűncselekményeket eltörölnék. Más esetekben megmarad a cselekmény tilalmazott magatartásként való kezelése, de eltekintenek a hagyományos hatalmi gépezettől, és diverziót alkalmazva, annak megítélését nem a hivatalos jogalkalmazóra bízják. Itt kaphat szerepet pl. a közösség. Sok államban alkalmazzák a mediációt és más divatos eljárási technikát. Bizonyos ködös feltevések csábításainak egyre kevesebben állnak ellen. Gyakran hivatkoznak arra, hogy ezekben az elterelő és egy kívülálló harmadik személy által lefolytatott, egyezségekre törekvő, ún. közvetítői eljárásban a sértettnek nagyobb esélye van arra, hogy a kára megtérüljön, az elkövető személyisége,

pedig nem sérül a stigmatizáció, a megbélyegzés által. Ugyanis nem őt, hanem csak a cselekményét helytelenítik. Láttuk az idézett esetből, hogy mennyire működik – értsd: nem működik – ez a felnőtt közösségek világában.

A XXI. század hajnalán a jogelméletben gyakran tapasztalható idealista szemléletek zsongító hatással vannak a befogadóra. Vannak, akik azért nem akarnak a márnak ellenállni, hogy leeresztedhessenek és álmodhassanak. A szellemi életben narkotikumokat keresők később sem tudnak már józanul gondolkodni. Jósándékuk ellenére csapdába esnek. Ugyanis ezek az ún. könnyített, nem a hivatásos jogalkalmazó által lefolytatott eljárások, véleményem szerint éppen azokat az alapelveket sértik, amiket a történelem nehéz vajúdásában szült, ezért eltekinteni azoktól nem szabad.

Itt kell megemlítenem, hogy nem általában a mediációval nem értek egyet – mert azt nagyon hasznosnak tartom az élet más területén, pl. a családi konfliktusok kezelésében vagy a gyermekvédelemben –, hanem a büntetőjogi elterelésnek e formájával szemben vannak aggályaim.

A mediáció büntetőjogi hívei természetesen elfogultak e jogintézménnyel szemben. Akit a mediáció szelleme egyszer megérintett, aligha láthatja többet a büntetőeljárás világát úgy, ahogy azelőtt volt szokás. A jogintézmény alkalmazása mellett kardoskodók úgy próbálják a mediációt az igazságszolgáltatáson belül elhelyezni, hogy a hagyományos büntetőeljárást annak saját fegyvereivel próbálják legyőzni, és háttérbe szorítani.

Aki viszont a mediációban az igazságszolgáltatás bajainak orvoslását látja, alighanem csalódni fog. Egy mediációs eljárás nem kevésbé bonyolult, mint maga a büntetőeljárás. Persze, vannak más szempontok is, ebben a másképp gondolkodóknak valóban igazuk van, és meggyőző erejük, olykor-olykor kétségtelen. Éles tekintetük, kritikai módon elemző és kombináló erejük arra ösztönzi a gyanútlan olvasót, hogy higgyen a mediációban; csak a mediáció lehet képes arra, hogy ki-elégítse a különböző igényeket. A törvénné bővült szokásokat azonban a társadalom önvédelme alakította ki.

Nem véletlen, hogy a lopás, a rablás

vagy a rongálás tényállásait a büntetőjog és nem a polgári jog szabályozza. A társadalom önvédelme sokszor az egyén ellen hat, akinek érdeke sokszor ellentétes a közösségével. A büntetőjog a közösség kényszerű önvédelme az egyén külön akciója ellen, és immanens sajátja, hogy a háttérben meghúzódó hatalom biztosítja a kikényszeríthetőséget. „A büntető ítélettel az állam a büntetett szabadság iránti érdekeit teljességgel alárendeli a közösség biztonság iránti érdekeinek.”⁶ És éppen azért, hogy e jogok korlátozása jogszzerű legyen, alaptörvényi szinten kell szabályozni minden államnak a bírói úthoz való jog és a határozatok kötelező ereje mellett a tisztességes eljárás elvét. „A büntetőügy terheltségével való bánásmód jelzi leginkább az emberi jogok általános állapotát egy társadalomban, mivel a büntető perben a kollektív és az egyéni érdekek közvetlenül ütköznek.”⁷

A büntető hatalommal rendelkező jogalkalmazás lététől éppen azért idegen az egyezség, mert hatalom. A történelem folyamán természetesen különbözőképpen oldották meg az egyének egymás közötti, illetve az egyén és a közösség konfliktusait; mindig az adott korok világképétől függött ennek „szabályozása”.

Az ügyek által okozott túlterheltség miatt azonban szükséges lehet, hogy másféle megoldásokon törjünk a fejünket, és bizonyos bűncselekmények esetében egyszerűsítsük az eljárást; az eljárás gyorsítása érdekében pedig időnként kompromisszumokra kényszerülünk (pl. lemondás a tárgyalásról). Megoldás lehet még a kisebb büntető jogsértések legalizálása, dekriminalizálása is.

Más jellegű újítások ugyanakkor nem mindenhol képesek gyökeret verni. A jogalkalmazás a túlterheltség csökkenése reményében sem fog beengedni lététől teljesen idegen jogintézményeket, és nem örül annak, ha megváltoznak a hatalomgyakorlás eszközei. A büntetőjog represszív⁸ jellege nem fog megszűnni.

⁶ Bárd Károly: *Demokrácia – tisztességes eljárás – megismerés a büntető perben*. In.: *Emlékkönyv Kratochvíll Ferenc (1933–1993) tiszteletére*. Bóbor Kiadó, Miskolc, 2003. 73. o.

⁷ uott: 73-74. o.

⁵ L.1 a 23/1990. (X. 31.) AB. *Határozatát*

Bizonyos kompromisszumok kötésére természetesen mód van, mint ahogy az egyezségkötés ma már az adhéziós eljárásban megengedett, de a törvény továbbra sem fogja lehetővé tenni a büntetőeljárás jellegével ellentétes szabályok alkalmazását.

Messze jutottam a petárdázástól. A céloom mindössze annyi volt, hogy felhívja az olvasó figyelmét és esetleg vitára is ösztönözzem. Az elmúlt hetekben látott ugyanis napvilágot a közvetítői eljárásról szóló igazságügyi minisztériumi előterjesztés, amely elfogadása esetén módosítaná a büntető anyagi és eljárási jogi szabályokat azáltal, hogy bevezetné a kiengedést és a mediációt. Sajnos a jogi norma fogalmazói figyelmen kívül hagytak két igen fontos elvet a mediáció bevezetésének végiggondolásakor. Az egyik, hogy – bár kivételekkel, de – továbbra is a legalitás (minden bűncselekményt üldözni kell) elve marad meg főszabályként, a másik pedig, hogy mediátornak, közvetítőnek a pártfogó felügyelőt képzelik el. A mediátor sohasem lehet az igazságszolgáltatás gépezetének tagja, mindig kívülállónak kell a felek között közvetítenie.

Teremtsük-e tehát újra azokat az erőket, amelyek jelenleg a büntetőhatalmat illetik? Igaza van-e Antoine de Saint-Exupérynek, amikor azt mondja, hogy „újra teremtem az erőtereket. Völgyzáró gátakat építünk a hegyekben, hogy felfogják a vizeket. Vállalom az igazságtalanságokat, és szembeszállok a természetes hajlamokkal. Visszaállítom a társadalmi rangsort ott, ahol az emberek úgy gyűltek össze, mint a vizek, miután elvegyültek egymással a pocsolyában. Felajzom az újakat. A ma igazságtalanságából teremtem meg a holnap jogrendjét. Újra irányelveket szabok ott, ahol ki-ki letelepszik, ahol éppen van, és aztán boldogságnak nevezi ezt a poshadást. Megvetem jogrendjüket poshadó vizeit, és felszabadítom azt, akit egy szép igazságtalanság emberré tett. Így teszem nemesebbé országomat.”⁸

Esetleg a mediáció bevezetésétől függetlenül, lehet-e nagyobb szerepet adni a közösségnek a deviáns magatartások kezelésében?

Véleményem szerint a büntetőjognak vannak korokon túlmutató jellemvonásai, és ezeket nem lehet később sem figyelmen kívül hagyni. A történelmi fejlődés eredményeképpen, akár véraldozatok árán is megszületett elvek az eljárási rendszerek tartóoszlopai. Szerintem, nagyon veszélyes lehet, ha a helytelenített magatartást olyanok ítélik meg, olyanok büntetik, akik nem a megfelelően lefolytatott bizonyítási eljárás keretében, kívülállónként, pártatlanul hozzák meg az ítéletet. A helyi közösségek esetében ezek az elvek nem érvényesülnek. Az állam működéséhez hozzátartozik, hogy önmagát büntetőjogi eszközökkel is védi, de a nemzetközi normák korlátozzák mind a

büntető jogalkotásban megnyilvánuló állami büntető hatalmat, mind a büntetőeljárás folyamatát úgy, hogy a perbeli megismerés elé korlátot állít. Úgy tűnik, hogy Strasbourg szerepe igazán ez utóbbinál jelentős. „Az állam önmagát diszkriminálná az immár nemzetközi szintre emelt jogi-kulturális értékek tagadásával.”¹⁰

Mindezek mellett, számomra az is kérdés, hogy hazánkban vannak-e olyan közösségek, amik képesek arra, hogy ezt a szerepet betöltsék.

Kiss Anna

¹⁰ Király, T.: *A büntetőhatalom korlátai, előadás a Magyar Tudományos Akadémián, 1988-ban. Megjelent: Magyar Jog, 1988/9. 730-743. o.*

KOMMENTÁR

Kiss Anna írása vitára ingerlő, indulatos munka. Én személy szerint szinte semmiben sem értek vele egyet, de azért érzem indokoltnak a megjelenését, mert sok olyan érvet használ, ami napjainkban elfogadottnak tűnik, így jó alkalmat kínál nekem is, hogy kifejtsem saját megközelítésemet is, egyben teret egy lehetséges vitának is arról, hogyan látják olvasóink a gyerekekkel foglalkozó, őket nevelő, gondozó kollégáink ezeket a kérdéseket. Ez annál is inkább indokolt, mert esetükben nem csak a magánvéleményük fogalmazódik meg ezzel, de az az értékrend, meggyőződés is, amit a rájuk bízott gyerekeknek közvetítenek, tanítanak.

A leírt történet speciális fényszöveget kap attól, hogy a szerző érzékelése szerint a konfliktus alapja az, hogy egy férfi érzéketlenül viselkedett, a sértett fél pedig nő volt. Számomra a dolog sokkal inkább arról szólt, hogy egymásra kevésbé figyelő, esetleg rossz modorú, bizonyos kérdésekben egyet nem értő s kommunikációs zavart okozó emberek összetűzése volt a kiindulópont, függetlenül attól, hogy a felek milyen neműek voltak. A konfliktus forrása bármi lehet, a petárda és annak használata, hatása a gyerekekre, egy lehetséges, de nem kiemelkedő ügy, amitől függetlenül persze megvitatható a „jó-e ha lehet petárdázni, vagy nem” kérdés is.

Nagy szükség lenne sok olyan higgadt, értelmes, érvelő és persze érzelmeket is kifejezésre juttató beszélgetésre, ahol szét lehetne szálalni azokat az érveket, érzéseket, téves megközelítéseket és egymásnak is ellentmondó állításokat, amelyek a férfi-női szerepek, egyenjogúság és férfi dominancia, és ezek ha-

tásáról, lenyomatairól közkézen forognak. Nem spórolhatók meg ezek a beszélgetések, mert annyiféle érv és ellenérv szól a nőügyek, feminizmus, nemzetközi és hazai helyzet megítéléséről és ezek hatásáról a mindennapi életre, a szakmai kérdésekre, mint amilyen például a családon belüli erőszak.

Egy másik eleme az egyet nem értésnek, hogy Kiss Anna meglátásom szerint nem jól értelmezi a mediáció szerepét, módját, lehetőségét. Nem nevezhetjük mediációnak, legfeljebb tisztázó beszélgetésnek azt, ha minden előkészület és megfelelő közvetítő, valamint a felek felkészítése nélkül közöljük álláspontunkat, ráadásul a keletkezett konfliktus hevében. A mediáció biztosan jó lehetőség lett volna ebben az esetben is, ha minden érintett fél egyetért abban, hogy meg kívánják beszélni a történetet, találjanak ehhez számukra elfogadható mediátort, és készek arra, hogy ne indulataik, hanem érdekeik és a lehetséges legoptimálisabb, mindenki számára jó megoldás érdekében – amiben nemcsak az anyagi kompenzáció, hanem olyan elvi kérdéseknek a tisztázására is módot lehet találni, hogy valójában miért élte meg az egyik fél érzéketlenségnek, részvétlenségnek, bagatellizálónak a másik reakcióit, és miért túlereagáltak, érthetetlennek a másik – működjenek együtt.

A szemtanú gyerekeknek sokat segíthetett volna egy ilyen beszélgetés, ahol maguk is sokat tanulhattak volna az eseten keresztül a jó és erőszakmentes, egymásra figyelő kommunikációról, amit aztán maguk is gyakorolhattak volna, hiszen tőlünk tanulják a viselkedést, problémakezelést.

H. M.

⁸ L. Durkheim, Emile: *A társadalmi munkamegosztásról*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

⁹ Antoine de Saint-Exupéry: *Citadella*